

หม่อมแอนนানা “ลูกโลก” และ “แผนที่” มาสอนหนังสือ ปฏิบัติงานเจ้านาย-สตรีชาววังเป็น
อย่างไร

พระราชโอรสและพระราชธิดาในรัชกาลที่ 4 (จากซ้ายไปขวา) พระองค์เจ้าสว่างวัฒนา, พระองค์
เจ้าสุนันทากุมารีรัตน์, พระองค์เจ้าอุไทยวงศ์ และพระองค์เจ้าอนุภรณ์อนันตนรไชย (ภาพจาก
ประชุมภาพประวัติศาสตร์แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

“หม่อมแอนนา” นำ “ลูกโลก” และ “แผนที่” มาใช้เป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนในราชสำนัก
เจ้านายเล็ก ๆ สนพระทัยมาก แต่สตรีในราชสำนักไม่พอใจที่เห็นสยามเป็นจุดเล็กๆ

เมื่อ พ.ศ. 2405 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงว่าจ้าง หม่อมแอนนา
หรือ แอนนา เลียวโนเวนส์ มาสอนหนังสือแก่พระเจ้าลูกยาเธอ พระเจ้าลูกเธอ พระมเหสี และเจ้า
จอม ในพระบรมมหาราชวัง หม่อมแอนนา ได้สอนหนังสือแก่พระราชโอรสและพระราชธิดาใน
รัชกาลที่ 4 หลากหลายวิชา หนึ่งในวิชาที่ได้รับความสนใจมากที่สุดคือ วิชาภูมิศาสตร์ และดาราศาสตร์
ด้วยตามประสาของเจ้านายวัยพระเยาว์ก็ทรงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโลกไปต่าง ๆ นานา
ตามจินตนาการ

หม่อมแอนนาต้องอธิบายซ้ำแล้วซ้ำเล่าว่าสันฐานของโลกมิได้แบนราบหรือเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม

จินตนาการของเจ้านายเล็ก ๆ เป็นเรื่องที่น่าสนใจได้ไม่ยาก เพราะความคิดและจินตนาการเหล่านั้น มาจากการที่ได้ทรงศึกษาหนังสือไทยคือ “ไตรภูมิโลกวินิจฉัย” ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับโลกมนุษย์ สวรรค์ และบาดาล แหม่มแอนนาได้ฟังเรื่องเล่าที่เธอคิดว่าน่าพิศวงมากมาย เช่น เรื่องเต่าตัวใหญ่นอนหนุนโลกไว้ และมีปลาที่ทำให้มหาสมุทรปั่นป่วน ทว่าแอนนาไม่ได้โต้เถียง และรับฟังอย่างสนใจ

ต่อมา แหม่มแอนนา จึงได้กราบบังคมทูลรัชกาลที่ 4 ขอพระราชทาน “ลูกโลก” และ “แผนที่” มาใช้ในการสอนหนังสือ ซึ่งพระองค์ก็พระราชทานให้ตามที่ขอ รัชกาลที่ 4 มีรับสั่งให้ช่างเอาแผนที่ใส่กรอบทองหนาและหนัก วางบนแท่นกลางห้องเรียน เจ้านายเล็ก ๆ ทรงตื่นตันอย่างมากเมื่อเห็นของสองสิ่งนี้ เจ้านายเล็ก ๆ สนุกสนานกับการเรียนภูมิศาสตร์และดาราศาสตร์มากขึ้น เพราะอุปกรณ์ประกอบการสอนของแหม่มแอนนา ต่างก็ทรงพากันมุงดูลูกโลกอย่างสนพระทัย ทรงยินดีกับความรู้ใหม่ที่ว่าโลกหมุนไปในห้วงอวกาศ เจ้านายเล็ก ๆ บางพระองค์ทรงกระตือรือร้นเหมือนอย่างนักสำรวจหาขั้วโลกเหนือ ต่อมาแอนนายังได้สอนภูมิศาสตร์อียิปต์ อธิบายแม่น้ำไนล์ และการเดินทางในดินแดนทะเลทรายที่เธอเคยไปเยือนมาแล้ว

แอนนา เลียวโนเวนส์ ในวัยสาว เมื่อครั้งที่เข้ามาเป็นครูในราชสำนักสยาม

อย่างไรก็ตาม บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่สนใจ “ลูกโลก” และ “แผนที่” ไม่แพ้กันก็คือสตรีในราชสำนัก มีบันทึกว่า

“ตลอดเวลาที่ผ่านมา แอนนาต้องอธิบายเรื่องภูมิศาสตร์และดาราศาสตร์แก่ผู้หญิงในราชสำนักที่พากันมาเป็นหมู่ ๆ พวกเขาไม่พอใจนักที่เห็นประเทศสยามถูกย่อไว้เป็นเพียงจุดเล็ก ๆ บนโลกอันใหญ่โต สิ่งเดียวที่ทำให้พวกเขาสบายใจคือ ประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศของครูสอนยังเล็กกว่าประเทศสยาม”

บรรดาสตรีในราชสำนักเป็นกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้เรียนหนังสือกับหม่อมแอนนา มักจะแวะเวียนมาดูแอนนาสอน แต่ไม่สู้จะเรียนจริงจังเหมือนเจ้านายเล็ก ๆ มีเพียงเจ้าจอม-เจ้าจอมมารดาบางคนที่ตั้งใจเรียนกับแอนนา เช่น เจ้าจอมมารดาซอ่อนกลิ่น

ทว่า หลังจากหายตื่นตื้นกับ “ลูกโลก” และ “แผนที่” แล้ว สตรีในราชสำนักบางคนก็ไม่ได้ย่างกรายไปที่ห้องเรียนอีก

ผู้เขียน กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม

เผยแพร่ วันอังคารที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2566

https://www.silpa-mag.com/history/article_37274